Տնտեսական զարգացման և հետազոտությունների կենտրոն

Հիմնական տնտեսական միտումները Հայաստանում

Սեպտեմբեր 2005

Ներկայացվում են 2005 թվականի նոյեմբերի դրությամբ առկա վերջին ամսական ցուցանիշները. ՀՆԱ-ի, համախառն թողարկման, պետական բյուջեի, արտաքին հատվածի վերջին թարմ ամսական տվյալները վերաբերում են հունվար-հուլիս ամիսներին, իսկ ֆինանսական, արտարժութային և սպառողական շուկաների ցուցանիշները՝ օգոստոսին:

Ելենա Մանուկյան

Հրատարակվում է «Օքսֆամ» ՄԲ աջակցությամբ

© Տնտեսական զարգացման և հետազոտությունների կենտրոն, 2005 սեպտեմբեր

Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների ամփոփում

	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2005
	տարեկան ցուցանիշներ			հունվար-հուլիսի ցուցանիշներ			
Իրական հատված							
Մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ (ԱՄՆ դոլար)	739.6	874.4	1,106.7	306.8	358.2	443.3	618.7
ՀՆԱ-ի իրական աճ (%)	13.2	14.0	10.1	9.4	14.9	9.3	11.6
Արդյունաբերության աճ (%)	13.9	15.6	2.1	11.9	18.1	3.9	5.8
Գյուղատնտեսության աճ (%)	3.8	4.2	14.5	-0.8	-0.3	10.8	14.1
Շինարարության աճ (%)	41.5	45.5	13.4	34.1	55.0	12.1	29.7
Տրանսպորտ և կապի աճ (%)	-1.7	8.3	16.9	5.3	11.6	14.4	11.0
Առևտուր և հանրային սննդի աճ (%)	19.7	14.1	10.5	14.5	13.4	9.0	5.4
Ծառայությունների աճ (%)	12.0	8.6	12.1	6.2	8.0	16.8	10.2
ՀՆԱ-ի դեֆլյատոր (%)	0.7	4.6	6.0	0.9	3.8	7.1	3.7
Սղաճ (ժ/շ վերջ, %)	2.0	8.6	2.0	-0.6	1.0	1.9	-3.1
Հարկաբյուջետային հատված							
Պետբյուջեի հարկային եկամուտներ (մլրդ դրամ)	185.4	212.2	250.1	98.0	110.3	131.2	159.6
Պետբյուջեի ծախսեր (մլրդ դրամ)	235.8	242.0	295.9	124.6	128.7	146.4	192.7
Պետբյուջեի դեֆիցիտ (մլրդ դրամ)	7.8	-8.1	-2.0	5.8	2.8	-7.2	1.4
Պետբյուջեի հարկային եկամուտներ (ՀՆԱ-ի %)	13.6	13.1	13.2	17.4	16.4	16.6	17.4
Պետբյուջեի ծախսեր (ՀՆԱ-ի %)	17.3	14.9	15.6	22.1	19.1	18.6	21.1
Պետբյուջեի դեֆիցիտ (ՀՆԱ-ի %)	0.6	0.5	0.1	1.0	0.4	0.9	0.2
Արտաքին հատված							
Արտահանում (ՖՕԲ, մլն ԱՄՆ դոլար)	505.2	685.6	715.0	263.8	377.5	396.6	523.0
Ներմուծում (ՍԻՖ, մլն ԱՄՆ դոլար)	987.2	1,279.5	1,351.0	495.4	726.3	727.9	933.2
Առևտրային հաշվեկշիռ (մլն ԱՄՆ դոլար)	-482.0	-593.9	-635.9	-231.6	-348.8	-331.4	-410.2
Արտահանման աճ (%)	47.8	35.7	4.3	na	43.1	5.1	31.9
Ներմուծման աճ (%)	12.5	29.6	5.6	na	46.6	0.2	28.2
Առևտրային հաշվեկշիռ (ՀՆԱ-ի %)	20.3	21.2	17.9	23.5	30.3	23.3	20.6
Դրամավարկային հատված							
Փողի զանգված (ժ/շ վերջ, մլրդ դրամ)	203.1	233.8	285.9	160.0	203.0	243.1	326.7
ՀՀ ԿԲ Զուտ արտաքին ակտիվներ (մլրդ դրամ)	123.7	157.8	168.9	84.4	138.6	145.3	216.7
Փողի զանգվածի շրջապտույտի արագություն*	6.7	6.9	6.6	3.5	3.3	3.2	2.8
Փողի բազմարկիչ	2.0	2.1	2.2	2.0	2.0	2.2	1.9

* Հաշվարկվել է որպես անվանական ՀՆԱ-ի և փողի զանգվածի հարաբերություն:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀ կենտրոնի հաշվարկներ:

Ֆինանսական և արտարժութային շուկաներ

	2002	2003	2004	Հ	Փ	Մ	Ա	Մ	Հ	Հ	Օ
	տարեկան ցուցանիշներ			2005-ի ամսական ցուցանիշներ							
Պարտատոմսերի միջին կշռված եկամտաբերություն (%)											
9-12-ամսյա ՊԿՊ-ներ	15.6	9.7	-	-	4.3	3.9	3.7	4.9	-	-	3.2
Միջնաժամկետ մասնակի մարումներով	19.7	-	5.6	6.0	4.6	4.6	5.3	4.9	5.7	5.3	5.1
ՀՀ ԿԲ բանկային տոկոսի հաշվարկային դրույք	19.0	18.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	18.0	18.0	17.0
Վարկերի տոկոսադրույքներ	18.8	20.9	18.2	17.0	18.8	19.1	16.6	18.9	18.0	18.4	18.4
Ավանդների տոկոսադրույքներ	4.2	6.4	4.4	4.1	6.1	5.9	5.8	5.6	6.1	6.0	6.2
Դրամ / ԱՄՆ դոլար միջին փոխարժեքի աճ (%)	3.3	0.9	-7.8	1.1	-3.7	-1.6	-3.9	0.3	-0.1	-1.4	4.1
Դրամ / ԱՄՆ դոլար փոխարժեք (ժ/շ վերջ)	584.9	566	485.8	478.5	471.2	458.1	439.3	445.1	442.3	447.7	468.3
Դրամ / ԵՎՐՈ փոխարժեք (ժ/շ վերջ)	606.9	702.2	661.1	623.3	620.4	593.0	566.9	555.1	533.2	541.7	570.5
Դրամ / ՌԴ ռուբլի փոխարժեք (ժ/շ վերջ)	18.3	19.2	17.5	17.1	17.0	16.5	15.8	15.8	15.4	15.6	16.4

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ԱՎԾ, ՏԶՀ կենտրոնի հաշվարկներ:

Հիմնական միտումները հունվար-հուլիս ամիսներին

Տնտեսական աճի տեմպերը շարունակում են մնալ բարձր

2005 թվականի առաջին յոթ ամիսների դրությամբ տնտեսական աճը կազմեց 11.6 տոկոս, որը 2.3 տոկոսային կետով գերազանցում է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի արդյունքները: Տնտեսական աճն ընթանում է հիմնական ճյուղերում աճի արագացման պայմաններում: Առավելագույն աճ գրանցվել է շինարարության՝ 29.7 տոկոս և գյուղատնտեսության՝ 14.1 տոկոս ոլորտներում, իսկ նվազագույն աճը ծառայությունների ոլորտում է՝ 5.4 տոկոս:

Սպառողական շուկայում գնանկում է

Հուլիսին սպառողական շուկայում տեղի ունեցավ 4.5 տոկոս գնանկում՝ հիմնականում պայմանավորված պարենային ապրանքների գների 7.1 տոկոսով անկմամբ: Գյուղմթերքների գները նվազեցին 18.2 տոկոսով՝ պայմանավորված արտադրված բերքի առատությամբ: Արդյունքում դեկտեմբերի համեմատ սպառողական գները հուլիսին նվազեցին 3.1 տոկոսով: Այսպիսով, հունվար-հուլիսի սպառողական գների միջին սղաճի տեմպը դանդաղեց մոտ 5 անգամ՝ կազմելով 1.5 տոկոս:

Հուլիս ամսվա ընթացքում գյուղատնտեսական արտադրանքի գների կտրուկ անկումը հանգեցրեց ՀՆԱ-ի դեֆլյատորի գրեթե կրկնակի նվազման առաջին կիսամյակի նկատմամբ: Մինչ այս, 2003 թվականի նոյեմբերից ի վեր ՀՆԱ-ի դեֆլյատորը 4.0 տոկոսից ցածր չէր եղել:

Չնայած հունիսի նկատմամբ վառելիքի գների աննշան՝ 0.2 տոկոս գնանկմանը, հուլիսին գները մոտ 7 տոկոսով գերազանցեցին դեկտեմբերի մակարդակը: Վերջին երկու տարիների յոթ ամիսների համադրումը վկայում է գների մակարդակի միջինում 20.2 տոկոս աճի մասին:

Դրամի փոխարժեքը դոլարի նկատմամբ համառորեն մոտենում է 1996 թվականի մակարդակին

Հուլիսին հայակական դրամի հաշվարկային միջին փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ կազմել է 442.6 դրամ, նախորդ տարվա հուլիսի 525.9 դրամի դիմաց: Դեկտեմբերի համեմատ հայկական դրամի փոխարժեքն հուլիսին արժեքավորվել է ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ մոտ 7.8 տոկոսով, ռուսական ռուբլու նկատմամբ՝ 10.9 տոկոսով, իսկ Եվրոյի նկատմամբ՝ 18.1 տոկոսով:

Արտաքին առևտրաշրջանառության նկատելի աշխուժացման հետ մեկտեղ խորացել է առևտրային հաշվեկշռի դեֆիցիտը

2005-ի հունվար-հուլիսին արտահանումը աճել է 31.9 տոկոսով, որը առավելապես արդյունք է ոչ թանկարժեք մետաղների և դրանցից պատրաստված իրերի գծով ծավալների եռակի ավելացման: Արտահանման աճին առավելապես նպաստել են Գերմանիա՝ 2.4 անգամ և Նիդերլանդներ՝ 4.5 անգամ արտահանման ծավալների աճը: Արտահանման աճը զսպվել է դեպի ԱՄՆ և Չինաստան արտահանման ծավալների կտրուկ անկման պատճառով: Չինական շուկաներ հայկական արտադրանքի արտահանումը գրեթե դադարել է՝ 96.8 տոկոսով անկում, իսկ ԱՄՆ արտահանման ծավալները կրճատվել են մեկ երրորդով:

Ներմուծումն աճել է 28.2 տոկոսով, որին ամենամեծ նպաստն են ունեցել թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարերի, թանկարժեք մետաղների և դրանցից իրերի գծով 30.7 տոկոս աճը, ինչպես և հանքահումքային արտադրանքի՝ 29.1 տոկոսով և տրանսպորտային միջոցների՝ 61.5 տոկոսով ավելացումները:

Ըստ ապրանքների ծագման վայրի ներմուծման աճն հունվար-հուլիսին առավելապես պայմանավորել են Ռուստանի Դաշտությունից՝ 50.6 տոկոս, Ուկրաինայից՝ 67.4 տոկոս, Գերմանիայից՝ 58.4 տոկոս, ինչպես նաև Ռումինիայից՝ 2.5 անգամ ներմուծման ծավալների աճերը: Միևնույն ժամանակ մոտ կրկնակի կրճատվել է բուլղարական ապրանքների ներմուծումը:

Թեպետ արտահանման ծավալների աճը առաջանցիկ է ներմուծման աճի նկատմամբ, առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նախորդ տարվա յոթ ամսվա համեմատ 23.8 տոկոսով խորացել է, քանի որ ներմուծման ծավալները մոտ կրկնակի գերազանցում են արտահանման ծավալներին:

Դրամայնացման գործընթացն ընդլայնվում է

Փողի զանգվածը հուլիսի վերջին 2004-ի նույն ցուցանիշը գերազանցեց 34.4 տոկոս: Շրջանառության մեջ կանխիկն աճեց 35.6 տոկոսով, նախորդ տարվա 3.3 տոկոսի փոխարեն: Դրամի փոխարժեքի արժեքավորմամբ պայմանավորված՝ արտարժույթով ավանդների աճը կրկնակի զիջել է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշին:

Դրամով ավանդների շուրջ 70 տոկոս աճի շնորհիվ, 0.9 տոկոսային կետով բարելավվել է արտարժույթով և դրամով ավանդների հարաբերակցությունը: Այնուամենայնիվ, արտարժույթով ավանդները մոտ կրկնակի գերակշռում են դրամով ավանդներին:

Հարկային եկամուտների աճն առաջանցիկ է ՀՆԱ-ի աճի նկատմամբ, սակայն ակցիզային հարկից մուտքերի անկումը շարունակվում է

2005-ի առաջին կիսամյակի արդյունքներով պետբյուջեի եկամուտների աճն առաջանցիկ էր ծախսերի նկատմամբ: Այնուամենայնիվ, կիսամյակն ավարտվեց պակասուրդով: Հարկային եկամուտների 21.1 տոկոս աճն առավելապես ԱԱՀ-ից և շահութահարկից ստացվող մուտքերի աճի արդյունք էր:

Եկամուտների կատարման արդյունքների վրա նկատելի բացասական ազդեցություն թողեց ակցիզային հարկից ստացվող մուտքերի նախորդ տարվա նկատմամբ 11.9 տոկոսով կրճատումը:

2005 թվականի յոթ ամիսների նախնական տվյալներով ակցիզային հարկից մուտքերի անկումը կազմել է 10.2 տոկոս կամ 2.3 միլիարդ դրամ: Հուշագրավ է, որ այս գումարը նույնքան է, որքան նույն ժամանակահատվածում վճարվել է արտաքին պարտքի դիմաց որպես տոկոսավճարներ:

Հիմնական բյուջետային ցուցանիշներ

միլիարդ դրամ, ըստ փաստացի կատարման

	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2005
	տարեկան ցուցանիշներ			առաջին կիսամյակի ցուցանիշներ			
Պետբյուջեի եկամուտներ և պաշտոնական տրանսֆերտներ	**228.3**	**292.0**	**302.2**	**102.3**	**119.6**	**128.2**	**161.2**
Ընդամենը եկամուտներ	**211.3**	**241.6**	**288.5**	**97.1**	**105.6**	**125.8**	**157.2**
Ընթացիկ եկամուտներ	209.5	238.3	279.4	96.5	103.9	124.8	153.2
Հարկային եկամուտներ, այդ թվում	185.4	212.2	250.1	83.3	93.0	109.5	132.6
Ավելացված արժեքի հարկ	95.0	107.8	117.9	43.5	48.8	51.5	61.2
Շահութահարկ	17.4	17.6	32.0	8.3	7.6	14.2	23.1
Եկամտահարկ	12.5	16.8	20.4	5.3	7.6	9.2	11.2
Ակցիզային հարկ	35.3	39.1	40.7	14.9	16.6	18.9	16.6
Պետական տուրք	13.2	15.2	16.9	5.8	7.0	7.5	7.2
Ոչ հարկային եկամուտներ	10.9	10.9	12.4	7.4	3.9	7.9	13.3
Կապիտալ եկամուտներ	1.8	3.2	9.1	0.6	1.6	1.0	4.0
Պաշտոնական տրանսֆերտներ	**17.0**	**50.5**	**13.7**	**5.2**	**14.1**	**2.4**	**4.0**
Պետբյուջեի ծախսեր	**263.9**	**312.7**	**334.0**	**111.7**	**125.6**	**135.1**	**164.3**
Պաշտպանություն	36.8	44.3	52.3	16.9	19.5	24.8	29.3
Հասարակական կարգի պահպանություն	16.2	20.8	24.6	6.9	8.3	10.0	13.6
Կրթություն և գիտություն	29.1	34.8	47.4	11.3	13.2	16.8	24.9
Առողջապահություն	16.0	19.6	24.7	5.0	7.6	9.3	12.0
Սոց. ապահովագրություն և ապահովություն	23.8	29.3	35.0	13.8	12.8	16.4	20.0
Ընթացիկ ծախսեր	**219.4**	**222.3**	**262.8**	**na**	**95.6**	**111.6**	**132.3**
Աշխատավարձ	20.6	13.7	24.2	na	4.4	10.0	13.6
Տոկոսավճարներ	15.7	11.4	9.8	na	6.2	4.6	4.5
Սուբսիդիաներ	8.2	14.5	18.1	na	6.3	9.3	7.4
Ընթացիկ տրանսֆերտներ	47.3	41.8	50.1	na	17.8	22.3	32.2
Ապրանքներ և ծառայություններ	127.5	140.9	160.5	na	60.7	65.2	74.6
Կապիտալ ծախսեր	**34.2**	**83.8**	**60.6**	na	**26.2**	**18.3**	**25.8**
Վարկավորում հանած մարում	**10.3**	**6.6**	**10.5**	na	**3.9**	**5.2**	**6.2**
Դեֆիցիտի ֆինանսավորում	**35.6**	**20.7**	**31.7**	**9.4**	**6.0**	**6.9**	**3.1**

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

տոկոս ՀՆԱ-ի նկատմամբ, ըստ փաստացի կատարման

	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2005
	տարեկան ցուցանիշներ			առաջին կիսամյակի ցուցանիշներ			
Հարկային եկամուտներ, այդ թվում	**13.6**	**13.1**	**13.2**	**14.8**	**13.8**	**13.9**	**14.5**
Ավելացված արժեքի հարկ	7.0	6.6	6.2	7.7	7.3	6.5	6.7
Շահութահարկ	1.3	1.1	1.7	1.5	1.1	1.8	2.5
Եկամտահարկ	0.9	1.0	1.1	0.9	1.1	1.2	1.2
Ակցիզային հարկ	2.6	2.4	2.1	2.6	2.5	2.4	1.8
Պաշտոնական տրանսֆերտներ	**1.2**	**3.1**	**0.7**	**0.9**	**2.1**	**0.3**	**0.4**
Ընդամենը պետբյուջեի ծախսեր, այդ թվում	**19.4**	**19.2**	**17.6**	**19.8**	**18.7**	**17.1**	**18.0**
Պաշտպանություն	2.7	2.7	2.8	3.0	2.9	3.2	3.2
Հասարակական կարգի պահպանություն	1.2	1.3	1.3	1.2	1.2	1.3	1.5
Կրթություն և գիտություն	2.1	2.1	2.5	2.0	2.0	2.1	2.7
Առողջապահություն	1.2	1.2	1.3	0.9	1.1	1.2	1.3
Սոց. ապահովագրություն և ապահովություն	1.7	1.8	1.8	2.4	1.9	2.1	2.2
Դեֆիցիտի ֆինանսավորում	**2.6**	**1.3**	**1.7**	**5.0**	**4.8**	**3.3**	**3.5**

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ: